

чинять істотний вплив на престижність і статус мови, безпеку держави та гарантують її зміцнення й процвітання, повинна стати наскрізною на всіх заняттях курсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тадеєва М. Розвиток сучасної мовної освіти дорослих в США і Великій Британії. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: наук.-метод. зб. Вип. XXX. Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2006. С. 127-132.
2. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.
3. Тимофєєв В. А. Імерсійний метод під час викладання іноземних мов на мовних курсах. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 411-415. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_9_94 (дата звернення 13 травня 2022 року).
4. Komorowska E. Błędy nauczycieli na kursach języka polskiego jako obcego w biznesie. *Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*. 2015. № 22. С. 173-187.
5. Russell V., Murphy-Judy K. *Teaching language online: A guide to designing, developing, and delivering online, blended, and flipped language courses*. Routledge, 2020. 328 с.

УДК 070

*Біловус Л.І.,
професор, доктор історичних наук,
Західноукраїнський національний університет
Яблонська Н.М.,
викладач, кандидат філологічних наук,
Західноукраїнський національний університет*

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ І ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ

Завдання журналіста в умовах збройного конфлікту – виконувати свої професійні функції.

Кількість злочинів проти журналістів збільшується. За даними Міжнародного комітету захисту преси за останні 10 років у світі було вбито 458 журналістів у зв'язку з їхньою професійною діяльністю. Перуанська журналістка Соня Гольдберг назвала це «цензурою смерті» [4].

За 2021 рік по всьому світу було вбито 45 журналістів, а 365 досі перебувають за ґратами. Показники по Європі, на жаль, теж невтішні. За статистикою

Європейської федерації журналістів (ЄФЖ), тільки у Європі торік було вбито 6 журналістів, ще 95 перебувають у в'язницях [7].

Попри те що загальна кількість смертей журналістів порівняно з 2020 роком зменшилася, вбивств через помсту за професійну діяльність залишилося приблизно стільки ж. Це свідчить про те, що журналістів продовжують розглядати як мішень [8].

Повідомляється, що значно зросла і кількість випадків фізичного насильства. 2021 року на Спеціалізовану платформу Ради Європи із захисту журналістики внесли 242 серйозні порушення свободи преси, зокрема 74 випадки фізичних атак. Найбільші хвилі насильства були зафіксовані в Туреччині, Франції, Україні, Греції, Грузії, Іспанії та Нідерландах [7].

28 журналістів загинули від обстрілів російських окупантів з початку їхнього широкомасштабного вторгнення в Україну у 2022р. З них – сім журналістів під час виконання ними професійних обов'язків та 21 – як учасники бойових дій або внаслідок російських обстрілів, не під час виконання журналістських обов'язків. Таким є дані Інституту масової інформації (ІМІ) станом на 19 травня 2022 р. [1]. З 24 лютого до 24 квітня 2022 р. ІМІ зафіксував 243 злочини рф проти медіа та журналістів з початку широкомасштабного вторгнення в Україну [2].

Проблемою безпеки журналіста за умов збройного конфлікту займаються фахівці у різних країнах світу. У Лондоні проводяться семінари для людей, які виїжджають на війну. Цю школу проходять журналісти багатьох західних компаній CNN, NBC, BBC, які не відпускають своїх журналістів у гарячі точки без закінчення спецкурсу [4].

Існує два фактори виживання та продовження журналістської діяльності в екстремальній ситуації в зоні військового конфлікту – вміння правильно поводитись у такій ситуації та безпосередня підготовка (володіння навичками невідкладної медичної допомоги, наявність аптечки тощо). Але і юридичні аспекти також є дуже важливими. Хоча тут основні завдання вирішуються не окремими репортерами, а керівниками ЗМІ та відповідних державних структур. Свого часу провідні міжнародні компанії та інформаційні агенції об'єдналися навколо проблеми забезпечення безпеки журналістів, які висвітлюють «небезпечні теми» [4].

При висвітленні збройного конфлікту ідеальним є відображення ЗМІ позицій обох сторін конфлікту. Цей принцип має поширюватися і на інформацію, бо прикладів його порушень є чимало. Наприклад, майже всі ЗМІ країн колишнього СРСР під час громадянської війни в Таджикистані дотримувалися позицій лише однієї, урядової сторони, ніяк не відбиваючи погляду на події опозиції. У російських ЗМІ, особливо телевізійних, ця тенденція збереглася й досі.

Не потрібно створювати міфів, не романтизувати війну, бо війна – не звитяга. Наприклад, шахіди – насправді, це слово в перекладі означає «мученик». Через надмірну романтизацію такого мучеництва діти ще протягом досить тривалого часу хотіли йти на війну і бути мучениками, які вмирають за велику ідею.

Сучасний світ поділений на сфери впливу. Про жодну нейтральність держав говорити не доводиться. Більше того, міжнародне гуманітарне право, створене з метою регулювання та «гуманізації» воєн і конфліктів, сьогодні має радше рекомендаційний характер, ніж є обов'язковим для виконання. Тим не менш, журналісти мають знати принципи міжнародного гуманітарного права. Це необхідно для того, щоб уловити приховану динаміку конфлікту, об'єктивно висвітлюючи міжнаціональні та міждержавні суперечності.

Країни, що перебувають у стані війни, знають, як можна і як не можна чинити. Безперечно, це не є гарантією дотримання ними норм міжнародного гуманітарного права. Однак у випадку, якщо журналіст має правові знання в цій галузі, йому легше контролювати та висвітлювати такі процеси. Відповідно, виникає ситуація, коли сторони конфлікту під тиском преси змушені відповідати стандартам міжнародного гуманітарного права. Так було у В'єтнамі, так було в Афганістані.

Останнє – це так звана «медіатизація» міждержавних конфліктів, тобто інтенсивний вплив ЗМІ, зазвичай позитивний, на розвиток суперечностей етнічного, релігійного, соціально-політичного характерів.

Саме такий стан, коли ЗМІ, міжнародні громадські організації та міжнародні політичні інститути є посередниками у міждержавних та міжнаціональних суперечках, можна ідентифікувати з реалізацією норм міжнародного гуманітарного права, інакше кажучи, «гуманізацією» суперечностей. Такий процес може розвиватися за трьома напрямками: ЗМІ як механізм миротворчості; ЗМІ як посередники; ЗМІ як суб'єкт конфлікту, який об'єктивно висвітлює його розвиток та причини.

Журналісти, професійний обов'язок яких перебувати там, де відбувається збройне протистояння, та брати безпосередню участь у висвітленні цих подій, розглядаються як цивільне населення та особи, які опинилися на території збройного конфлікту. Норми міжнародного гуманітарного права говорять про те, що цивільні особи можуть втратити право на захист, якщо вони вступають у збройні формування, якщо вони беруть до рук зброю і навіть якщо вони знаходяться поряд із різними військовими об'єктами, оскільки в цьому випадку ніхто не зможе гарантувати їм життя, тому що військові об'єкти будуть уражатися насамперед.

Існує кілька видів захисту, що надає міжнародне гуманітарне право журналістам. Стаття 79 Додаткового протоколу № 1 регламентує захист, який

надається журналістам, зокрема, як цивільним особам. Після Другої світової війни ООН зі свого боку пропонувала прийняти певні положення про захист журналістів, наприклад, створити спеціальні розпізнавальні знаки для журналістів, запровадити певний облік журналістів, створити базу даних, створити міжнародну організацію, яка б регулювала направлення журналістів у різні «гарячі точки» [4].

Проте самі журналісти, міжнародні журналістські організації виступили проти ініціатив ООН. Однією з причин було побоювання, що подібний захист насправді буде певним інструментом тиску на журналістів, перешкоджатиме їхній професійній діяльності у зоні збройних конфліктів.

Єдине, що сьогодні реально надає захист журналістам у зоні збройного конфлікту, це норми міжнародного гуманітарного права, які говорять про те, що журналістові надається захист, як і будь-якій цивільній особі. Таким чином, на журналіста поширюються ті норми міжнародного права, які поширювалися б на кожную цивільну особу. Тобто якщо журналіста захоплюють у полон, йому має бути обов'язково надано захист, судові гарантії, що при першій нагоді він має бути виданий тій державі, якій він належить, тощо.

Журналісти часом забувають про інше положення міжнародного гуманітарного права, яке вказує, що журналіст втрачає право на захист як цивільна особа, якщо він стає комбатантом, тобто починає брати участь у збройних діях, або перебуває поряд із військовими об'єктами. Те саме може бути віднесене і до бажання журналістів використовувати військову форму, камуфляж.

Наступне питання, яке теж дуже актуальне і злободенне сьогодні, – це свобода переміщення журналіста в зоні збройного конфлікту. Кожне командування намагається встановити з цього приводу якісь обмеження: наприклад, запроваджує комендантську годину або спеціальні перепустки. Багато збройних формувань, наприклад, вимагають від журналіста проходити процедуру акредитації, тобто акредитуватися при тому чи іншому штабі, при тій чи іншій політичній групі або при тій чи іншій армії для того, щоб його контролювати.

Стаття 79, «Заходи захисту журналістів», говорить: «Журналіст, що у небезпечному відрядженні у районі збройного конфлікту, будучи цивільною особою, користується у повному обсязі захистом, наданим міжнародним гуманітарним правом цивільним особам» [5]. Існує так зване посвідчення журналіста, який перебуває у небезпечному відрядженні. Це посвідчення вважається загальноновизнаним міжнародним документом і дозволяє ідентифікувати особу журналіста у зоні збройного конфлікту. Його можна отримати у різних журналістських організаціях чи міжнародних гуманітарних організаціях, щоб легше було зрозуміти, що це саме журналіст, а чи не шпигун чи розвідник [5].

Важливе питання, яке теж потребує висвітлення, це питання про використання нової сучасної техніки для збирання та передачі інформації. Навряд

чи у когось викликає сумнів констатація того факту, що ми давно вже живемо в епоху інформаційних, психологічних воєн. Існує безліч прикладів, коли повідомлення призводило до величезних жертв або створювалася атмосфера паніки. Цього ж можна досягти і за допомогою більш досконалих засобів збору та передачі інформації, які за своїм впливом можуть викликати більші наслідки, ніж, скажімо, пряме застосування традиційних озброєнь. Така проблема може призвести до того, що Женевські конвенції та Гаазькі конвенції будуть незабаром переглянуті та доповнені спеціальними положеннями, які регулюватимуть саме застосування інформаційних та психологічних засобів ведення війни.

Отже, журналіст, будучи цивільною особою в умовах збройного конфлікту, балансує на межі дотримання міжнародних гуманітарно-правових норм та зазіхань на державну та міжнародну безпеку, політичні інтереси тощо. А тому необхідно знати та використовувати правила та рекомендації щодо поведінки в подібній ситуації.

Звичайно, універсальних порад, як вести себе та якими правилами керуватися майбутньому репортерові у місцях збройних конфліктів немає. Безсумнівно, що досвід та чуття журналіста відіграє значно більшу роль в ефективній діяльності у складних та динамічних умовах перебігу екстремальних форм політичного процесу. Але напрацьований практичний досвід, помножений на знання основних правових норм міжнародного гуманітарного права та спроектований на наукові розробки в галузі мас-медіа, допоможуть підвищити професіоналізм журналістської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. 28 журналістів загинули в Україні внаслідок російського вторгнення. URL: <https://imi.org.ua/news/28-zhurnalisticiv-zagynuly-v-ukrayini-vnaslidok-rosijskogo-vtorgnennya-imi-i45665>
2. 243 злочини проти журналістів та медіа скоїла росія в Україні за два місяці війни. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/243-zlochyny-proty-zhurnalisticiv-ta-media-skoyila-rosiya-v-ukrayini-za-dva-misyatsi-vijny-i45175>
3. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. К.: «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.
4. Князев А. Журналістика конфлікту: посібник. URL: <http://evartist.narod.ru/text3/10.htm>
5. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів / М. М. Гнатовський, Т. Р. Короткий, Н. В. Хендель. 2-ге вид., доповн. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с.
6. Нетреба М.М., Непомняца К.А. Робота журналіста в екстремальних ситуаціях. *Держава та регіони. Серія соціальні комунікації*. 2016. № 1. С. 93–97.

7. У світі за рік вбили 45 журналістів, у Європі – шістьох.
URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3380444-u-sviti-za-rik-vbili-45-zurnalistiv-u-evropi-sistoh.html>

8. У світі 2021 року через свою роботу загинули щонайменше 27 журналістів.
URL:<https://zmina.info/news/shhonajmenshe-27-zhurnalistiv-zagynuly-cherez-svoyu-robotu-2021-roku-cpj/>

УДК 02+930.25+069]:[32.019.5:316.485.26](477)

Гула Р.В.

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри філософії,
Харківський університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба*

Передерій І.Г.

*доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри українознавства,
культури та документознавства,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ПЕРЕПISУВАННЯ ІСТОРІЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ СКЛАДНИКІВ КОНСЦІЄНТАЛЬНОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ)

У сучасних умовах повномасштабної фази російської збройної агресії проти України з новою силою проявилася давня загроза розмивання культурного ядра та світоглядних констант українського суспільства внаслідок послідовних маніпулятивних технологій пролонгованої дії з боку нашого супротивника.

Консцієнтальна війна у науковому дискурсі розглядається дослідниками як одна з найефективніших форм смислової війни. Цепоняття було введено до наукового обігу ще 1996 р. Ю. Крупновим та Ю. Громико [9]. На нашу думку, **консцієнтальна війна** – це війна психологічна за формою, цивілізаційна за змістом та інформаційна за засобами, метою якої є знищення або деструкція інтелектуального ресурсу нації та руйнування її універсальних настанов [6, 252]. Її **головними об'єктами суб'єктами** стає «культурний капітал» суспільства: людина, культурна спадщина, інституції культури (бібліотеки, музеї, архіви) [1, 60]. До **ключових складників** консцієнтальної війни ми відносимо так звану археологічну війну та «переписування історії».